

Van'da Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Etkileyen Ailesel Faktörler*

Doç.Dr. Mehmet Zeki Duman
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
zekiduman@yahoo.com

Öz

Madde kullanımı ve bağımlılığı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de her geçen gün daha çok insanın hayatını etkilemekte, hayallerin solmasına, ailelerin parçalanmasına ve gençlerin hayatını kaybetmesine neden olmaktadır. Bireysel olduğu kadar toplumsal boyutuyla da öne çıkan bu sorunun ortadan kaldırılması için her ne kadar uluslararası ve ulusal düzeyde bazı yasal önlemler ve ağır cezai müeyyideler konulmuş olsa da madde ticaretinin küresel çapta bir endüstriyel pazara dönüşmüş olması ve bazı büyük şirketlerin ve kartellerin kara para aklama ve yasadışı insan kaçakçılığı faaliyetlerinde finansal kaynak olarak kullanması nedeniyle bu ticaretin hacmi sürekli artmaktadır. Kimi zaman medyaya da yansıyan, ancak genellikle toplumun büyük bir kesimi tarafından görmezlikten gelinen bu sorunun başta gençler olmak üzere insan ve toplum sağlığı üzerindeki etkisi tahmin edilenden çok daha fazladır. Elinizdeki makale, bu gerçekten hareketle Türkiye'de genelde madde kullanımı ve yaygınlığı, özelde de bir sınır kenti olması nedeniyle uyuşturucu maddeye ulaşılabilirliğin kolay olduğu Van'da kullanıcıların aile yapıları, özellikleri ve madde kullanım nedenleri üzerinde durmuştur. Çalışmanın Van'da yapılmış olmasının temel nedeni, Türkiye'de yıllar itibarıyla madde kötüye kullanımının, bağımlılığının ve kaçakçılığının en fazla yapıldığı illerin başında geliyor olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Madde kullanımı, bağımlılık, Van'da uyuşturucu kaçakçılığı, madde bağımlılığı ve aile.

Substance Use and Family Factors Affecting Substance Addiction in Van

Abstract

As well as all over the world, substance use and addiction affects more people in Turkey every day and causes dreams to fade, families break up and young people lose their lives. Even though some legal measures and severe penal sanctions at the international and national level have been imposed to eliminate this problem which stands out both with its individual and social extent, the trade constantly increases as drug trade has become a global industrial market and it is used as a financial resource for money laundering and illegal human trafficking of some large companies and cartels. This problem, which is sometimes reflected in the media but often ignored by a large part of the society, has a much more

* Saha araştırması verilerinin elde edilmesinde ve görüşmecilerle iletişime geçilmesinde emeği geçen Sayın Osman Turgut'a teşekkür ederim.

impact on human and public health, especially young people. From this fact, the present article generally addresses the substance use and prevalence in Turkey and the family structures, characteristics and reasons for substance use in Van where it is easy to access narcotics as it is a border city. The main reason for conducting the study in Van is its being one of the primary cities where substance abuse, addiction and trafficking are mostly performed in Turkey.

Keywords: Substance use, addiction, drug smuggling in Van, substance addiction and family.

GİRİŞ

Günümüzde madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı sorunu, tüm dünya ülkelerini ve toplumlarını özellikle de 15-30 yaş aralığındaki gençlerin yaşamını ve geleceğini tehdit eden küresel bir soruna dönüşmüş bulunmaktadır. Coğrafi konumu ve genç nüfusu nedeniyle yasadışı madde ticaretinin en yoğun yapıldığı “Balkan Rotası” üzerinde bulunan Türkiye’de de ciddi bir boyuta ulaşan bu sorun, başta terörizm ve insan kaçakçılığı olmak üzere uluslararası toplumun da en önemli meselesi haline gelmiştir. Zira madde kullanımı, başta aile içi ilişkilerin çözülmesi olmak üzere suç ve intihar oranlarının yükselmesi, evliliklerde aidiyet ve güven duygusunun zedelenmesi, ergenlerde duygusal travmaların yaşanması, risk alma eğilimlerinin artması ve akademik başarılarının düşmesi gibi bir dizi soruna da kaynaklık etmektedir.

Madde kullanmaktan kaynaklı ölümlerin sürekli artış gösterdiği günümüz dünyasında bu sorunun boyutlarını anlamak için sadece uluslararası kurumların yayınladığı raporlara göz atmak yeterli olacaktır. Çünkü karşımızda bir trilyon dolara yaklaşan ciro su ve milyonlarca kullanıcısıyla tüm dünya ülkelerini tehdit eden ve finansal dayanağını yine yasadışı madde ticaretinin oluşturduğu devasa bir sorun durmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler’in yayınladığı rapora göre (UNODC, 2019, s. 1), 2017 yılında 15-64 yaş arası 271 milyon insan ki, (bu küresel nüfusun yüzde 5,5’idir), bir önceki yılda uyuşturucu madde kullanmış ve bu uyuşturucu madde kullanımından dolayı 585.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Diğer ilaç kullanım bozukluklarından kaynaklı ölümleri de hesaba kattığımızda dünyada bu sayının 42 milyona ulaştığını görürüz.

Uluslararası kaynaklar, dünyada halihazırda uyuşturucu kullananların sayısının 210 milyonu aştığını, sadece Amerika’da 2018’de 12 yaş ve üstü olan 164,8 milyon kişinin ki, (nüfusun %60,2’sidir) madde kullandığını göstermiştir (SAMHSA, 2019, s. 5-7). 2016 Avrupa Uyuşturucu Raporu’na (EMCDD) göre de her dört Avrupalıdan biri yasa dışı uyuşturucu denemiştir. Avrupa Birliği’nde 88 milyonun üzerinde yetişkinin veya 15-64 yaş aralığındaki kişilerin dörtte birinden fazlasının yaşamlarının bir noktasında yasa dışı uyuşturucuları denediği tahmin edilmektedir. Son yayınlanan “2018 Avrupa Uyuşturucu Raporu”na göre de dünyada uyuşturucu madde trafiğinin en yoğun yaşandığı kıtaların başında Avrupa gelmektedir ve Avrupa ülkelerinin tümünde yasadışı perakende uyuşturucu pazarında en büyük payı, yaklaşık tahmini değeri (8,4 milyar EUR ile 12,9 milyar EUR) olan esrar oluşturmaktadır.

Hem Birleşmiş Milletlerin hem de Avrupa Uyuşturucu Merkezinin verilerine baktığımızda tüm dünya ülkelerinde yıllar itibariyle sigara, alkol ve yasadışı madde kullanımında ve bağımlılığında hızlı bir artışın yaşandığını ve bu hızlı artıştan en çok gelişmekte olan veya Türkiye gibi yasadışı madde ticareti açısından stratejik bir konumda bulunan ülkelerin etkilendiğini söyleyebiliriz. Hiç şüphesiz, küresel ölçekte yaşanan bu sorunun temel hedef kitlesi toplumların en dinamik ve tüketici kesimini oluşturan ve aynı zamanda ergenlik döneminin ruhsal gerginliğini ve baskısını yaşayan gençler oluşturmaktadır. Nitekim birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yapılan araştırmalar, özellikle 25-30 yaş aralığındaki gençler arasında eroin, esrar ve ekstazi başta olmak üzere bonzai ve bali gibi uyuşturucu ve uçucu maddelerin kullanımının ve bağımlılığının arttığını göstermektedir.

1. Türkiye’de Madde Kullanım Yaygınlığı

Türkiye, Afganistan ve İran’da üretilen yasadışı maddelerin Avrupa’ya; Avrupa’da üretilen sentetik opioidlerin ve uçucu maddelerin Ortadoğu’ya transferinde önemli bir kavşak noktasında bulunmakta, kıtalararasında bir geçiş bölgesi özelliği taşıdığı için de Avrupa’da en fazla uyuşturucu madde yakalanan ülkelerin başında gelmektedir (EMCDDA, 2017, s. 25-32; BAA, 2019, s. 5). Türkiye’de her ne kadar madde kullanımı birçok ülkeye göre düşük oranlarda seyretse de aslında genç nüfus dikkate alındığında karşımıza oldukça büyük bir kesim çıkmaktadır. Nitekim TUIK’in 2019 verilerine göre Türkiye’de 0-17 yaş aralığındaki çocuk nüfus oranı %27,5 (22.876.798) iken, 15-24 yaş grubundaki genç nüfus oranı %15,6 (12.955.672) ve toplamda da %43,1 (35.842.470) kişiden oluşmaktadır. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında hayli yüksek bir nüfusa sahip olan Türkiye, yasadışı madde üretim pazarlarına yakınlığı nedeniyle riskli bir bölgede bulunduğundan dolayı aynı zamanda uyuşturucu ticaretinden de en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur.

Nitekim Emniyet Genel Müdürlüğü’nün (EGM, 2019) verilerine göre, 2014-2016 yılları arasında Avrupa Birliğine üye 28 ülkede ele geçirilen yasadışı maddelerin özellikle de eroinin miktarı 4,3 ton olarak kaydedilirken, Türkiye’de bu dönemde tüm Avrupa ülkelerinden daha fazla miktarda eroin ele geçirilmiştir. Söz konusu rapora göre 1990 yılında dünya genelinde 46,5 milyon kişi madde bağımlısı iken, 2016 yılında bu sayı 63,7 milyona yükselmiş, Türkiye’de ise 1990 yılında yaklaşık 381.200 kişi madde kullanırken, 2016 yılında bu sayı 664.906 kişiye yükselmiştir (Kurt, 2018). Dolayısıyla göstergeler, Türkiye’de yasadışı madde kullanımının ve bağımlılığının her geçen yıl daha çok arttığını ve bu artıştan en çok etkilenen kesimin ise gençler olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de gençler arasında uyuşturucu kullanımı bölgelere göre de değişiklik göstermektedir. Buna göre uyuşturucu kullanımının en yüksek olduğu bölgelerin başında; Batı Anadolu (%3,3), Akdeniz (%1,5), Orta Anadolu (%1,1) ve Güneydoğu (%1) gelmektedir (Vatandaş vd., 2015, s. 56-57). Nitekim yapılan bir araştırmada (Demirbaş, 2015, s.29) öğrencilerin %56,11’inin alkol %1,91’inin de esrar kullandığı görülmüştür. 1998-2005 yıllarında tüm Türkiye’yi kapsayan bir diğer araştırmada ise (Toprak vd., 2010, s. 22-24) uyuşturucu satmak nedeniyle yargılanan sanıkların illere göre dağılımına bakıldığında; Edirne, İstanbul, İzmir, Adana, Malatya, Diyarbakır, Kilise ve Van; uyuşturucu kullanma nedeniyle yargılanan sanıkların illere göre dağılımında ise İzmir, Muğla ve Antalya’nın ilk sıralarda yer aldığı saptanmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de uyuşturucu ve uyuşturucu madde suçlarının genellikle sınır bölgelerinde, ticaretin yoğun yapıldığı liman kentlerinde, büyükşehirlerde ve turizmin yaygın olduğu güney ve batı illerinde yoğunlaştığı söylenebilir.

Bölgelerin gelişmişlik düzeyleri, nüfus yapıları, turizm potansiyelleri ve uyuşturucu madde üretiminin ve ticaretinin yapıldığı ülkelerin sınırında bulunmaları gibi biz dizi değişken Türkiye’de yasadışı madde kullanımının bölgeler arasında farklılık göstermesinin temel nedenlerini oluşturmakta, ancak madde kullanımı ve bağımlılığını etkileyen faktörlerin zaman içinde nasıl bir seyir izlediği hakkında daha kapsayıcı çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Zira alan yazındaki çalışmalara ve literatüre bakıldığında madde kullanımı, bağımlılığı ve yaygınlığıyla ilgili bugüne kadar yapılan çalışmaların genellikle belirli konularda (madde kullanımının sosyal, ekonomik ve demografik nedenleri) ve belirli bir kesim üzerinde (ortaöğrenim ve yükseköğretim öğrencileri) yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu çalışmaları üç ana başlık altında toplamak mümkündür:

a) *Sigara ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında*; 1999 yılında Erzurum'da yapılmış olan bir çalışmada öğrencilerin; %18.82'sinin (Erci, 1999, s. 87); 2004'te İstanbul'da %34.4'ünün (Erdem vd., 2006, s. 111); 2006'da Hatay'da %73.2'sinin (Turhan vd., 2011, s. 37); 2007'de Sivas'ta %18.5'inin (Gökyüz ve Koçoğlu, 2007, s. 214); 2012'de Türkiye Gençlik Profili Araştırmasında %35.7'sinin (Gür vd., 2012, s. 24); 2019'da Konya'da %50.0'sinin (Vatansev vd., 2019, s. 344) ve 2016'da Diyarbakır'da da %32.4'ünün (Haspolat vd., 2016, s. 62) sigara kullandığı veya yaşam boyu en az bir kez sigarayı denemiş olduğu saptanmıştır. Burada farklı illerde yapılmış olan çalışmalara yer vermemizin temel nedeni, sigara kullanımının Türkiye'nin genelinde yıllar itibariyle nasıl bir seyir izlediğini görmek içindir. Buna göre Türkiye'de yıllar itibariyle öğrenciler ve gençler arasında sigara kullanma alışkanlığı sürekli artmıştır.

b) *Alkol ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında*; 1983'te İstanbul Üniversitesinde öğrencilerin %58.0'ünün, Ankara'da %90.0'ünün, 1987'de yine Ankara'da yetişkin nüfusun %1.6'sının, 1999'da İstanbul'da %8.5'inin, 1994'te İzmir'de %0.08'inin (Türkcan, 1999, s. 310), 2014'te İstanbul'da öğrencilerinin %61.0'ünün (Alikashişoğlu vd., 2004, s. 44); 2016'da Düzce'de %18.0'ünün (Akkuş vd., 2017, s. 36); 2008'de İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin ve Muğla üniversitelerindeki öğrencilerin %63.3'ünün (İlhan vd., 2008, s. 575); 2010'da yine İstanbul'da öğrencilerin %47.6'sının (Ünal ve Evcin, 2014, s. 131); 2011'de Hatay'da %56.6'sının (Turhan vd., 2011, s. 37); 2017'de KKTC'de %70.7'sinin (Çakıcı vd., 2017, s. 434) ve 2018'de Türkiye toplumunun %22.1'inin (EGM, 2018, s. 6) alkol kullandığı ya da yaşam boyu en az bir kez alkol aldığı saptanmıştır. Veriler Türkiye'de yıllar itibariyle sigara alışkanlığına paralel biçimde alkol kullanımında da ciddi bir artışın yaşandığını ve bu artışın en çok gençler ve öğrenciler arasında yaygın olduğunu göstermektedir.

c) *Madde kullanımıyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında*; 2004'te Türkiye'nin farklı illerini kapsayan bir çalışmada ilköğretim öğrencilerinin %1.7'sinin uyuşturucu, ortaöğretim öğrencilerinin %4.0'ünün esrar, %5.1'inin uçucu madde, %2.5'inin eroin ve ekstazi (Ögel vd., 2004, s. 112), 2000'de Sivas'ta sanayide çalışanların %9.1'inin (Kuğu vd., 2000, s. 19-25); 2001'de 15 ayrı ili kapsayan bir araştırmada öğrencilerin %3.6'sının esrar, %8.6'sının uçucu madde, %3.3'ünün de uyuşturucu (Ögel vd., 2001, s. 47); 2003-2005 yılları arasında Ege Üniversitesine başvuran olguların %75.2'sinin esrar, %43.6'sının ekstazi ve %2.6'sının kokain (Yüncü, vd., 2006, s. 31); 2009'da Dicle Üniversitesi öğrencilerinin %6.03'ünün (Yalçın vd., 2009, s. 125); 2011'de Hatay'da %9.6'sının (Turhan vd., 2011, s. 37); 2017'de İzmir'de %12.5'inin (Helvacıoğlu ve Yüncü, 2017, s. 61) madde kullandığı veya yaşam boyu en az bir kez madde aldığı ve 2011'de de yapılan araştırmayla da Türkiye'de yasadışı bağımlılık yapıcı madde kullanım oranının %2.7 olduğu saptanmıştır (TUBİM, 2012, s. 19). Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus da bu araştırmalarda da ortaya konulduğu üzere Türkiye'de madde kullanımının, oldukça erken bir yaşta başladığıdır. Örneğim Türkiye'de madde kullanımında ortalama yaş 20, sık terkarlanan başlama yaşında ise 18'dir (EGM, 2019, s. 95).

Epidemiyolojik yanı ağır basan bu çalışmaların ortaya koyduğu en önemli hususlardan biri de madde kullanımının kadınlardan ziyade erkeklerde yaygın olduğudur (Çakıcı vd., 2017, s. 435; Beşirli, 2007, s. 95; Ögel vd., 2000; 2001, s. 22; Karakaya, 2013, s. 566; Alikashişoğlu, 2005, s. 78; İlhan vd., 2008). Nitekim yapılan bir araştırmada uyuşturucu kullanma suçu işleyenlerin %96,2'sinin, uyuşturucu madde satma suçunu işleyenlerin de %93,9'unun erkek olduğu saptanmıştır (Toprak vd., 2010, s. 22-24). Yasadışı madde

kullanımının erkekler arasında yaygın olmasının temel nedeni ise değişen toplumumuzun geleneksel ve muhafazakâr sosyal yapısının devam ediyor olmasıdır. Toplum, bundan dolayı olsa gerektir kadınların madde kullanımına karşı iken, erkeklerin kullanmasına tolerans göstermektedir (Turhan, 2011, s. 41). Özellikle alkol kullanımının erkeklerde daha yüksek oranda olmasının bir diğer nedeni de toplumsal kültürümüzde var olan “erkeklik imajı”dır (Ögel vd. 2000, s. 244). Zira “Erkek adam içmez” veya “Ağzına aslan sütü değmeyecek adam denilmez” şeklindeki ifadeler (Beşirli, 2007, s. 94), toplumun erkeğe ve erkeklığe nasıl bir imaj yüklediğini açıkça göstermektedir. Ancak erkeğe ilişkin bu toplumsal imajın, kadınların zaman içinde gerek eğitim gerekse iş hayatına atılmasıyla beraber değişmeye başladığını da belirtmekte yarar var.

2. Van’da Sosyoekonomik Yapı ve Uyuşturucu Madde Kullanımı

Bilindiği gibi Türkiye’ye giren uyuşturucu maddelerin büyük bir kısmı İran üzerinden Van’a ve Van’dan da Avrupa ülkelerine sevkiyatı yapılmak üzere İstanbul’a transfer edilmektedir. Uyuşturucu ticaretinin yoğun bir biçimde yapıldığı bu ilimizde neredeyse her gün narkotik suçlarla mücadele ekipleri tarafından operasyonlar düzenlenmekte ve çoğu zaman yasadışı yollarla ülkeye sokulan tonlarca madde ele geçirilmektedir. Özellikle Van’ın Başkale ve Gürpınar ile Hakkâri’nin Yüksekova ilçesi, İran’a sınır olmaları nedeniyle uyuşturucu madde geçişinin en yoğun yapıldığı yerlerdir. Türkiye, nasıl ki yasadışı uyuşturucu ticaretinde bir geçiş bölgesi ise, Van da İran’dan gelen uyuşturucunun İstanbul üzerinden Balkanlara ve oradan da diğer Avrupa ülkelerine sevkinin yapıldığı bir merkez konumundadır.

Kentin İran’a sadece 90 km uzaklıkta bulunması, uyuşturucu madde kullanımını kolaylaştıran en önemli etkidir. Bunun yanında ilin bir milyonu aşan nüfusunun olması, işsizliğin yüksek, üretimin ve istihdamın düşük olması ve çevre illerden yoğun bir göç alması da yasadışı madde ticaretini ve kullanıcı sayısının artırmıştır. Nitekim TUIK 2019 verilerine göre Türkiye’de ortalama hane halkı oranı %3.4 iken, Van’da %5.1 olduğu, ülke genelinde en çok göç alan ve göç veren iller arasında ilk sırada bulunduğu (2017-2018 yılları arasında 34.7 bin göç almış, 45 bin kişi göç vermiştir), Türkiye’de net okullaşma oranı %83.6 iken, Van’da 61.5; 2018’de ortalama işsizlik oranı %9.5 iken, Van’ın da içinde olduğu TR2 bölgesinde %21.5 ve 2017 yılında kişi başına gayri safi milli hasıla oranı %10.6 iken, Van’da da %3.9 dolar olduğu görülmüştür.

Türkiye’de illerin sosyal ve ekonomik gelişmişlik sıralamasında da sondan beşinci sırada bulunan Van’ın (Sege, 2017, s. 35), sosyal, ekonomik ve demografik yapısını ortaya koyan bu veriler, kentin en önemli sorununun göçle beraber işsizlik olduğunu göstermektedir. Van, genç nüfusta işsizlik oranının en yüksek olduğu illerden biri olarak kayıt dışı ekonominin de en fazla olduğu illerin başında gelmekte ve sadece kent merkezinde 15 binden fazla kayıt dışı esnafın olduğu tahmin edilmektedir. Van’ın dikkat çeken diğer bir özelliği de Ağrı ilinden sonra Türkiye’de en çok yeşil kartlının olduğu il olmasıdır (İnan, 2010). Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin gelişmediği ilde üretim ve istihdam olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle gençler ya çalışmak için büyükşehirlere gitmekte ya da kayıt dışı ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunun yanında kaçakçılık (özellikle de sigara ve akaryakıt) ve uyuşturucu madde ticareti de kentin kayıt dışı ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Nitekim Van Emniyet Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Biriminin 2019 yılında gerçekleştirdiği 397 operasyonda 5 ton 231 kilo eroin yakalanmış, kaçakçılıkta 346 kilo esrar,

sigara kaçakçılığında ise 1 milyon 283 bin paket sigara ele geçirilmiştir. Böylece Van ili, Türkiye'de uyuşturucu madde yakalamada ilk sırada yer almıştır (Aykaç, 2019). Kentte yasadışı madde ticaretinin bu denli fazla olması, gençler arasında madde kullanımı ve bağımlılığı da artırmıştır. Örneğin TBMM Araştırma Komisyonu'nun Raporu'na göre (2008, s. 142-155), Türkiye genelinde 2004-2007 yılları arasında Ankara AMATEM'de yatarak tedavi olan madde kullanıcılarının yaşadıkları illerin dağılımında Van, ilk beş il arasında ve yine İstanbul Bakırköy AMATEM'de yatarak tedavi olan madde kullanıcılarının yaşadıkları illerin dağılımında da Van 3. sırada yer almıştır. Aynı yıllarda Türkiye'de uyuşturucu suçundan Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında hükümlü ve tutuklu bulunanların en fazla olduğu ilin de %56,26 ile yine Van olduğu saptanmıştır.

Uyuşturucu kullanımının ve bağımlılığının yüksek olduğu kentte bugüne kadar Van Emniyet İl Müdürlüğü'nün ve 2014 yılında da Van Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesinde açılan AMATEM (Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi) ve ÇOMATEM (Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi) gibi yerlerin kayıtları dışında kullanıcıların ve ailelerinin yaşadıkları sorunlarla ilgili herhangi bir veri tabanı oluşturulmamıştır. Aynı şekilde kentte, hali hazırda kaç kişinin madde bağımlısı olduğu, bağımlıların ne tür sorunlar yaşadıkları, uyuşturucu temin etmede ve kullanmada hangi koşulların belirleyici ve tetikleyici olduğu ama daha da önemlisi madde kullanımında ailesel faktörlerin ne kadar etkili olduğuyla ilgili derli toplu bir çalışmaya da rastlanmamıştır.

Van'da madde bağımlılarının sayısı hakkında net bir bilgiye ulaşamamanın temel nedeni ise, kullanıcıların genellikle durumlarını gizliyor olmalarıdır. Zira her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da uyuşturucu kullananlar genellikle sosyal çevrelerinden dışlanmaktadır. Ayrıca kullanıcılar, kullandıklarını söyledikleri veya tedavi olmak için bile olsa hastaneye başvurdukları takdirde polisin bilgisi olacağı, dolayısıyla hakkında bir tutuklama olmasa bile ailelerinin haberi olacağı korkusuyla genellikle kendilerini açığa vurmamak istemiyorlar (Yılmaz, 2019). Ancak bu çalışma kapsamında ilgili uzmanlardan bilgi edinilmeye çalışılmış ve bu bilgilere göre de halihazırda kentte 20 bine yakın bağımlı bulunduğu anlaşılmıştır.

Nitekim AMATEM yetkililerine göre Afganistan'da üretilen uyuşturucunun sevkiyatında, özellikle de eroin maddesinin dünyaya dağıtımında önemli bir güzergahta bulunan Van'ın uyuşturucu sicili oldukça kabarıktır. Uyuşturucu başlama yaşının 14'te düştüğü kentte AMATEM'e başvuran bağımlıların %95'i eroin kullanmakta, %70'i de 23 yaşın altında bulunmaktadır (Sevinç, 2014). Aslında bölgede uyuşturucu kullanımının ve satışının bu kadar yaygın olmasının bir çok farklı nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlere göre Van'ın da içinde olduğu TR2 bölgesinde madde kullanımı ve bağımlılığının birinci derecede bölgenin coğrafi yapısından (İran'la sınır olunması, kaçakçılık,), ikincisi, bölgenin sosyo-ekonomik yapısından (Göç, yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik vb.), (Ögel, 2001) ve üçüncüsü de bölgenin demografik yapısından (çok çocuklu ailelerin olması ve bu ailelerin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi vb.) kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Bölgede madde bağımlısı bireylerin ortak özelliklerine bakıldığında karşımıza sırasıyla; genç olanların, ailesinin sosyo-ekonomik durumunun kötü, aile ilişkileri sorunlu, okul başarısı düşük ve aileleri eğitimsiz olanların, antisosyal kişiliklerin, dışlanmış bireylerin, tükenmişlik sendromu yaşayanların, aileleri zorunlu göçe maruz kalmış olanların, çekingen ve hiperaktif olanların çıktığı görülmektedir (TRB2, 2014, s. 4). Nitekim 2015 yılında Avrupa Birliği ile Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) tarafından hazırlanan ve

Van Büyükşehir Belediyesi'nin de pilot belediye olarak yer aldığı bir çalışmada, Van'da uyuşturucu maddeye başlama yaşının en küçük 10, en büyük 62 ve maddeye başlama yaş ortalamasının da 20,65 olduğu saptanmıştır. Söz konusu raporda uyuşturucu madde kullanıcılarının maddeye başlama yaşlarının genellikle 15-24 yaş grubunda yoğunlaştığı ve kullanıcıların %70,1'inin de bu yaş grubu aralığında bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca raporda uyuşturucu madde kullanıcılarının maddeye başlama nedenleri arasında "arkadaş etkisi"nin %49 ve "merak duygusu"nun %23,7 olduğu vurgulanmış ve kullanıcıların %80'ninin maddeyi ya sokak satıcılarından ya da yabancı kişilerden temin ettiklerini belirtmişlerdir (IHA, 2015).

Van'da madde kullanımıyla ilgili yapılmış olan bir diğer çalışmada (Ögel, 2001, s. 81) kentte ve çevresinde en sık kullanılan maddenin, yer ismiyle "toz" bazen "mal" bazen de "beyaz" olarak tarif edilen eroin olduğu, esrarın eroine göre daha az kullanıldığı, uyuşturucu hap kullanımının ve kokainin ise neredeyse yok denecek kadar az olduğu saptanmıştır. Araştırmada Van ve çevresinde eroin kullanımının bu kadar yaygın olmasının temel nedeni olarak, bölgenin eroinin doğudan batıya aktarımında önemli bir kavşak noktasında bulunması gösterilmiştir. Bu durum doğal olarak kullanıcıların eroine ulaşımını da sağlayan en önemli faktördür. Araştırmada kullanıcıların daha çok Van kent merkezinin belirli lokasyonlarında (Hacıbekir Mahallesi, Yüksekova Garajı, Tekel civarı, bazı kahvehanelerde) buldukları ve genellikle göç sonucu oluşan ve güvenlik denetiminin çok fazla yapılmadığı mahallelerin varoşlarında yaşadıkları vurgulanmıştır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bireyleri uyuşturucu madde kullanımına ve sonrasında da bağımlılığa iten ailevi nedenlerin ele alındığı bu makalede nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat ve katılımlı gözlem tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Van il merkezi olup, örnekleme ise, 1980 sonrasında çevre il ve ilçelerden Van'a göç etmiş olan ve genellikle alt gelir grubunda bulunan ailelerin yoğunluklu olarak yaşadığı İpekyolu ilçesine bağlı Hacıbekir, Karşıyaka ve Seyit Fehim Arvasi mahalleleri oluşturmaktadır. Bağımlı 6 kadın ve 17 erkekte oluşan görüşmeciler, söz konusu mahallelerde yaşayıp aynı zamanda Van'da uzun yıllardır madde bağımlılığıyla mücadele eden "Hayatın Renkleri Solmasın" adlı derneğe müracaat edenler arasından rastgele seçilmiştir. Dernek merkezinde 40 dakika süren görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış ve görüşmeler sonradan deşifre edilerek betimsel analize tabi tutmak için ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Araştırmanın uygulamalı kısmı iki ayı (Temmuz-Ağustos 2020) kapsayan bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Bu zaman dilimi, Covid-19 salgınına denk geldiği için görüşmecilerle bir araya gelme ve iletişim kurma noktalarında güçlükler yaşanmıştır. Çalışmada görüşülen kişilerin gerçek isimleri yerine müstear isimler kullanılmış ve metin içerisinde (Mehmet, madde bağımlısı, 21) şeklinde gösterilmiştir.

5. Bulgular ve Veri Analizi

Saha araştırmasından elde edilen verilerden hareketle, Van'da madde kullanımı ve bağımlılığı etkileyen ailesel faktörleri şu başlıklar altına toplamamız mümkündür:

- 5.1. Madde Kullanımında Ebeveynlerin Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Etkisi.
- 5.2. Madde Kullanımında Aile Ortamının ve Aile İçi İlişkilerin Etkisi.
- 5.3. Madde Kullanımında Ailenin Ekonomik Durumunun Kötü Olmasının Etkisi.

5.4. Madde Kullanımında Ailenin Sosyal Çevresi ve Kültürel Yatkinlığın Etkisi.

5.1. Madde Kullanımında Ebeveynlerin Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Etkisi

Madde kullanımında daha çok ailevi nedenlerin irdelendiği bu araştırmada temel amaç, bağımlı bireylerin geçmişte özellikle de çocukluk ve gençlik dönemlerinde yaşamış oldukları deneyimlerden de hareketle, ebeveynlerin aile içinde göstermiş oldukları tutum ve davranışların bağımlılık sürecine olan etkisini ortaya koymaktır. 21 görüşmeci ile yapılan derinlemesine mülakatlarda ortaya çıkan bulguların önemli bir kısmı bu gerçeği çarpıcı bir biçimde ortaya koymuştur. Örneğin araştırmada bağımlıya giden yolda anne ve babaların agresif ve depresif ruh halleri yanında, bireyin kişilik gelişiminde de önemli bir rol oynayan aile yapısının ve özellikle de ebeveynlerin olumsuz tutum ve davranışların önemli bir etken olduğu görülmüştür.

Genellikle eğitim düzeyi, sosyal ve ekonomik sermayesi düşük olan çok çocuklu ve yoksul ebeveynlerde görülen bu tutum ve davranışlar, çocukları ve gençleri maddeye sürükleyen en önemli neden olarak karşımıza çıkmaktadır. *"Hocam küçükken eve gitmek istemezdim, babam içip içip bizi döverdi, kardeşimle kaç kez sokakta kaldığımı bilirim. 12 yaşındaydım, bir gün babamın cüzdanından para aldım, habersiz yani... Babam, 'vay sen misin bunu yapan' diyip, gece yarısı beni sokağa attı, nereye gidersen git dedi. Uyuşturucuyla tanışmam da o gece oldu. Bir arkadaşına gittim, eroini sigara içine sarıp bana uzattı, 'iç bundan bir şey olmaz' dedi, ben de içtim sonra arkası geldi tabi."* (Remzi, madde bağımlısı, 24). Anne-babanın zor kullanarak çocuklarını kendi isteklerine boyun eğdirmeye çalışmaları belki kısa vadede bir çözümmüş gibi görünebilir, ancak uzun vadede çocuklarda istenmeyen sonuçlara yol açabilmektedir.

Araştırmada, yüksek düzey ana baba denetiminin, çocuğun bağımsızlığına değer verilmeyen sosyokültürel bağlamlarda görüldüğü (Kağıtçıbaşı, 2012, s. 191) ve ana babanın yeterli ilgi, gözlem ve kontrol eksikliğinin özellikle de ergenlik dönemindeki gençlerde madde kullanımını tetiklediği görülmüştür. İster özgürlük adına yapılsın isterse umursamazlıktan kaynaklansın, anne-babaların çocuklarıyla ilgilenmemeleri, onları dinlememeleri, duygu ve düşüncelerini önemsememeleri, ihtiyaç ve beklentilerini gidermemeleri, gündelik yaşam pratiklerini kontrol etmemeleri, ev dışında kimlerle zaman geçirdikleri, nerelere gittiklerini bilmemeleri, hem ailede otorite kaybına yol açabilmekte hem de gençlerin kimi zaman boşluğa düşüp suça yönelmelerine, özellikle de sigara, alkol ve uyuşturucu gibi maddeleri kullanmalarına neden olabilmektedir.

"Eğer annen-baban ilgilenmiyorsa senle, sen de keyfi davranıyorsun. Bizinkiler nereye gittin, ne yedin, ne içtin, kimle takıldın demediler bana. Öyle olunca ben de boş kaldım, ortama geldim..." (Berfin, madde bağımlısı, 23). *"Evin tek çocuğu olduğum için rahat büyüdüm. Dışarıya çıkarken arkadaşım ile çıkıyorum demem yeterliydi. E, tabi gençsin, kanın kaynıyor, ortama giriyorsun. Daha 17'sindeydim eroin kullandım."* (Gizem, madde bağımlısı, 19). *"Aile, eğer ki, çocuğu bağımlı olsa bile ona kol kanat gerip sahiplenmezse emin olun ki o kişi bir ölü gibi hissetmeye başlar."* (Fatma, madde bağımlısı, 25). Kullanıcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere nasıl ki aşırı koruyucu ve kollayıcı aile olmak gençlerin bedensel ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkiliyorsa aynı şekilde onları kendi haline bırakmak, aşırı gevşek veya yumuşak davranmak da bir o kadar olumsuz sonuçlar doğurabiliyor.

"Lisedeyken çoğu gece eve gitmezdim, arkadaşlarda kalırdım. Gençliğini yaşasın derdi rahmetli babam. Okulda arkadaş çevrem biraz sıkıntılı olunca bir baktım uyuşturucunun dibindeyim." (Arif, madde bağımlısı, 33). Katılımcıların da belirttiği üzere aslında madde bağımlısı bireylerin en

fazla yakındıkları husus, bilinçli bir aileye sahip olamamaları ve ailede rol model olması gereken anne ve babalarının bu sorumluluğu gerektiği gibi yerine getirmemeleridir. “*Valla düzgün bir ailem olsaydı, bunlar olmazdı. Bağımlı olunca da aileden dışlandım, hakir gördüler. Aslında madde bağımlılarının hepsinin sorunu budur, yani aileler ilgilenmiyor çocuklarıyla, onlara sahip çıkmıyor, baskı uyguluyorlar, ne oluyor o zaman, çocuk da evi terk ediyor uyuşturucuya alışıyor.*” (Cemal, madde bağımlısı, 39). İfadeler, madde bağımlısı bireylerin ortak yanının, aile içinde ihmal edilmiş, sevgi, şefkat ve ilgiden yoksun olarak büyümüş olduklarını göstermektedir.

Madde kullanımının ve bağımlılığın en önemli nedenlerden biri de aile içinde ya ebeveynlerden ya da yakın akrabalarından birinin kullanıcı veya satıcı olmasıdır. Nitekim yapılan araştırmalarda da madde kullanan kişilerin aynı zamanda ailelerinde de madde kullanımının yaygın olduğu görülmüştür (Ögel, 2018, s. 45). “*Uyuşturucuya başlamamın nedeni amcamın bu işi yapmasıydı. Köyümüz sınırdıydı, orada köylülerin çoğu kaçakçılık yapıyordu. Köyde iş yok, güç yok ne yapacaksın, akrabaları bile yapıyor mesela, sen de mecbur kalıyon.*” (Kerim, madde bağımlısı, 36). “*Dayım ve iki amcam bu işi yapıyordu. Ben de onların yanında büyüdüm. Önce tarlada kenevir ektik, sonra yakalandık, ceza yedik. Ne yalan söylüyüm, eğer onlar bu lanetli şeyi yapmasaydı ben de yapmazdım.*” (Süleyman, madde bağımlısı, 44). “*Gözümü açar açmaz uyuşturucuyla tanıştım. Akrabalarım çok zengin oldular, İstanbul’da, Antalya’da arazi aldılar, otel aldılar. Biz de onlara baktık. Aslında nasıl bir çevrede büyüyörsen öyle oluyorsun...*” (Ekrem, madde bağımlısı, 50).

Yukarıda da belirtildiği gibi genellikle madde bağımlısı bireylerin aileleri, çocuklarını ihmal eden, onlara değer vermeyen, aşağılayan, cezalandıran, hor gören, duygu ve düşüncelerini önemsemeyen ve onlarla sağlıklı bir iletişim kuramayan anne babalardan oluşmaktadır. Oysa ailede anne-baba ve çocuklar arasında açık, doğrudan ve diyalojik (karşılıklı) bir iletişimin olması, hem bireylerin birbirleriyle uzlaşmacı, eşitlikçi ve paylaşımcı ilişkiler içinde olmalarına ve bu ilişkileri çocuklarına aktarmalarına hem de aile içi uyumun sağlanarak oluşan veya oluşabilecek sorunların daha kolay çözülmesine imkân tanıyacaktır (Görgün Baran, 2004, s. 40). Aksi durumda, yani aile içi iletişimin zayıf olması en başta bireyin bedensel ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir. Örneğin bu tür ailelerde bireyler, özgüven duygusundan yoksun olarak büyü (tül)dükleri için hem bencil, çekingen, korkak, silik ve asosyal tipler olabilmekte hem de kötü alışkanlıklar ve arkadaşlıklar edinebilmektedirler.

Nitekim araştırmada da kullanıcılar en çok bu hususu, yani aile ortamında özellikle de baba otoritesinden kaynaklı bir korku yaşadıklarını ve bu korku nedeniyle ebeveynleriyle çoğu zaman iletişim kuramadıklarını, sorunlarını anlatamadıklarını dolayısıyla da özgür olamadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle de hiyerarşiye dayalı otoriter bir yapının söz konusu olduğu ailelerde çocuklar, diyalog kurmak için farklı sosyal çevreler edinebilmektedir. “*28 yaşındayım, bugüne kadar babamın bir sorunumla ilgilendiğini hatırlamıyorum... bi kere babam evdeyken biz konuşamıyoruz, çekiniyoruz. Çünkü büyüklerin yanında konuşulmaz, daha doğrusu bize öyle öğrettiler. Neymiş efendim ayıpmış...Keşke bir gün olsun ‘oğlum sorunun nedir, derdin nedir?’ deseydiler... Ama hiç oralı olmadılar, sadece git para kazan, eve ekmek getir dediler. Eğer ilgili bir ailem olsaydı bu duruma düşer miydim?*” (Emrullah, madde bağımlısı, 28).

Katılımcıların beyanları, bağımlılık davranışının gelişiminde ve sürdürülmesinde aile yapısının ve aile içi ilişkilerin ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Özellikle de ailede çocuğun kişisel gelişimini engelleyen bir ortamın olması veya ebeveynlerin katı, baskıcı ve otoriter bir tutuma sahip olması hem gençleri ailelerinden koparabilmekte hem de suça itilmelerine veya kötü alışkanlıklar edinmelerine neden olabilmektedir. *“İlkokulu bitirir bitirmez, babam beni okuldan alıp amcamın dükkanına verdi. Okuyacağım dedim, yok dediler, çalışman lazım. Ben de dükkândan kaçtım, tekrar okula gittim. Babam okuldan aldı eve götürdü, demir şişe kafama vurdu, 3 gün hapsetti, gitmeyeceksin dedi. Zaten o gün film koptu bende, evden kaçtım, esrar kullanmaya başladım, bugüne geldik işte...”* (Hüseyin, madde bağımlısı 46).

Cezalandırma tehdidinin hâkim olduğu ya da babanın anneye veya çocuğa şiddet uyguladığı aile ortamlarında büyüyen çocuklar, genellikle ceza ve şiddeti normal bir davranış biçimi olarak düşünmekte ve ileriki yaşamlarında da karşılaştıkları sorunları çözmek için de bu yöntemleri kullanabilmektedirler (Yenibaş ve Şirin, 2007, s. 44). Çünkü şiddet, sosyalleşme sürecinde öğrenilen bir davranış biçimidir ve özellikle de erkek egemen kültürün söz konusu olduğu toplumlarda karşımıza çıkmaktadır (Ayan, 2010, s. 93-100). Dolayısıyla aile içi şiddetin eksik olmadığı ailelerde büyüyen çocuklar ve gençler, başta madde kullanımı olmak üzere intihar ve evden kaçmalar açısından büyük risk altındadırlar (Polat, 2001; Kalyoncu, 2009, s. 85-88; Engström, 2013, s. 102-120; Yavuzer, 2009). Nitekim suça sürüklenen çocukların büyük bir kısmının özellikle de çocukluk döneminde aile içinde fiziksel, duygusal veya cinsel istismara uğradıkları tahmin edilmektedir.

5.2. Madde Kullanımında Aile Ortamının ve Aile İçi İlişkilerin Etkisi

Araştırmalar genellikle aile işlevi bozuk olan veya ailesinde sürekli sorun yaşayan kişilerde madde kullanımının da yaygın olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde aile ortamının ve aile için ilişkilerin kötü olmasının en başta çocukların ruh ve beden sağlığını olumsuz yönde etkilediği, ergenlerin ve gençlerin aile ortamından uzaklaşıp farklı arayışlara girmelerine neden olduğu görülmüştür. Çünkü bireyin kendisini güvende hissedebilmesi için öncelikle sevgi, saygı ve hoşgörünün söz konusu olduğu demokratik bir ailede büyümesi gerekmektedir. Aksine kavganın, çatışmanın ve tartışmanın ortasında büyüyen bireyin sağlıklı ve mutlu olması da düşünülemez. Özellikle de ev ortamında anne-baba arasında sürekli sorunlar yaşanması ve bu sorunların kimi zaman şiddete varması, diğer aile üyeleri üzerinde de olumsuz etkiler bırakabilmektedir.

“Ortaokulda sigaraya başladım, sonra alkol ve esrar geldi. Annemle babam çok kavga ederlerdir. Bizimkiler berdel evliliği yapmış. Babam annemi aldatıyordu. Eve geldiği zaman da bağırdı, annemi döverdi. Babam vardı, ama yoktu aslında. Başında baban olmayınca sen de çocuksun, iyi doğruyu bilmiyorsun ki. Okul arkadaşlarıma takıldım, meraktan madde aldım, sonra bağımlı oldum, tedavi gördüm uzun süre.” (Halil, madde bağımlısı, 29). Anne babanın duygusal sorunları bulunan kişiler olmaları, evlilik ilişkilerinde başarılı olamamaları, ergenin aile içinde sürekli kavga ve çatışmaya tanık olması şeklindeki kötü ev koşulları, genci bir karmaşaya, başıboşluğa, iç çatışmaya hatta suçlu davranışa itebilir (Yavuzer, 2006, s. 292). Ayrıca bu tür ailelerde büyüyen gençlerin hem içe kapanıp, sosyalleşemedikleri hem de özgüvenden yoksun olarak büyüdükleri için hayata tutunmada ve sorunlarla mücadele etmede zorlandıkları görülmüştür.

Sorunlu bir aileye sahip olmak yanında aile içinde belli bir düzen ve otoritenin yokluğu da gencin evden/okuldan kaçarak suça bulaşmasına veya madde kullanmasına neden olabiliyor. Özellikle de evde babanın olmayışı, ya da ayrılık, boşanma ve ölüm gibi nedenler, gelişim çağındaki çocuklar üzerinde travmatik etkiler bırakabilmekte ve kimi

zaman bu çocukların suça buluşmalarına da neden olabilmektedir (Yörükoğlu, 2007, s. 214) “...İnsanların anneleri, babaları var. Bunlar olmayınca insan kendini bir boşlukta hissediyor. 2 yaşında babamı kaybettim, O zaman kimi bulsam ona yapışıyordum. Bu yüzden de okulu bıraktım, çoğu zaman eve gitmedim. Benimkisi biraz bundan oldu. Madde kullanmak ve arkadaşımı bıçaklamak suçundan 4 yıl yattım. Yani anlayacağınız kötü arkadaşların kurbanı oldum.” (Kasım, madde bağımlısı, 32). “Babasızlık çok zor bir şey...annem vardı gerçi ama o da bir yere kadar. Küçükken hep neden babam yok derdim. Yalan yok, isyankâr oldum, ateist oldum, baktım farklı yöne gitmişim, kafa gidiyo, çünkü... iddia ediyorum babam olsaydı eğer, maddenin yanından bile geçmezdim.” (Faruk, madde bağımlısı, 30).

Aile üyeleri ve akrabalar arasında aidiyet duygusunun, paylaşımın, dayanışmanın olmaması ve ebeveynlerin önyargılı bir tutum içinde birbirine karşı suçlayıcı bir dil kullanması da bireyleri madde kullanımına itebilmektedir. “Annemin psikolojik sorunları var, ilaç alıyor. Babamla aynı sofrada yemek yemeyiz, çünkü geç gelir hep...bir bahanesi de vardır mutlaka. Annem de babamı suçlar, çoğu zaman kavga ederler. İnanın sadece kavga yüzünden okulu bıraktım, gerçi açık öğretimden liseyi bitirdim ama böyle bir ailede büyümeseydim uyuşturucuya düşmezdim.” (Hatice, madde bağımlısı, 27). “Hocam 25 yıl önce abim eroin sattığı için 9 yıl ceza aldı, babam evi terk etti, utancından yani...9 kardeşimle ortada kaldık. Akrabalarımız da yardım etmedi. Şimdi düşünüyorum da eğer babam gitmeseydi veya o zaman amcalarım çok zenginidi, destek verselerdi bize, belki bugün bir bağımlı olmazdım.” (Şükrü, madde bağımlısı, 41).

Aile içi soruların yanı sıra aile yapısının çok geniş ve kalabalık olması da çocuk suçluluğu ve madde kullanımı açısından bir risk faktörü oluşturmaktadır. Araştırmalar gerek madde kullanımının gerekse çocuk suçluluğunun kökeninde, hiçbir toplumsal koşulun bozuk, kötü ve çok çocuklu aile düzeni kadar etkili olmadığını saptamıştır (Yavuzer, 2009, s. 144). Nitekim katılımcılar da birçok suça bulaşmalarının ve bağımlı olmalarının en önemli nedeni olarak baba şiddeti yanında çok çocuklu, kalabalık ve kötü bir ev ortamında büyümüş olmalarını göstermişlerdir. “İki odası olan 14 kişilik bir ailede büyüdüm. 8 yaşındayken sokaklarda simit, su, mendil sattım. Evin büyüğü olduğum için para kazanmak zorundaydım. Akşam eve para getirmediğim zaman babam banyoya götürüp saatlerce başıma soğuk su dökerdi. Sırf babam dövmesin diye hırsızlık yaptığım oldu, köprü altında kaldığım oldu, bankamatikler de yattığım ...zaten uyuşturucuya da böyle başladım...” (Vedat, madde bağımlısı, 24).

Çocuk denebilecek yaştaki gençlerin ya ailelerinin maddi yetersizliğinden ya da babalarının baskısı ve şiddetinden dolayı hayat mücadelesine girmeleri, onları dış dünyanın kötü koşullarına karşı savunmasız bıraktığı gibi kötü alışkanlıklar edinmelerine, hatta istismar edilmelerine de neden olabilmektedir. “1990’larda terörden dolayı köyümüz boşaltıldığı için Yüksekova’dan Van’a göç ettik. Bir odada 16 kişi kaldık. Babam hastaydı çalışmıyordu. Bi kız tek başıma sokaklarda mendil sattım. Erkekler kötü laflar ediyordu, bu sefer ev temizliğine gittim. Sabahtan akşama kadar o ev senin bu ev benim temizlik yaptım. Bir evde sigara verdiler, kafam uçmaya başladı, bir tane daha istedim, meğerse eroin varmış içinde, öyle başladı yani...” (Zehra, madde bağımlısı, 49).

5.3. Madde Kullanımında Ailenin Ekonomik Durumunun Kötü Olmasının Etkisi

Hiç şüphesiz madde kullanımının en önemli nedenlerinden biri de bireyin içinde yaşadığı ailenin sosyal ve ekonomik koşullarının kötü olması, ailede çalışanın olmaması ve temel ihtiyaçların karşılanamamasıdır. Daha çok yakın dönemde kente göç etmiş olan, varoşlarda derme çatma evlerde yaşayan, eğitimsiz, sosyal güvencesi bulunmayan yoksul

ailelerde gördüğümüz bu durum, özellikle çocukların ve gençlerin sokaklarda büyümelerine ve çoğu zaman da kötü alışkanlıklar edinmelerine neden olabilmektedir. Ailenin ekonomik durumu ve sınıfsal konumu yanında aile üyelerinin yoksulluk içinde büyümeleri de madde kullanımını ve sıklığını etkilemektedir.

“Hocam, köyden göç etmiş yoksul bir aileyiz. 14 yıl şehirlerarası otobüs firmasında muavinlik yaptım. Otobüste giderken bir arkadaş sigara içine sarıp bana bu maddeyi verdi... önce bir kafam hoş oldu, bulutlara çıkarsın ya öyle bir şey yani... sonra tabi alıştım. 17 yıldır kullanıcıyım, damardan alıyorum. Sigara ve uyuşturucu yüzünden 7 yıl 3 ay ceza aldım. Son infaz yasasından yararlandım, şartlı tahliye oldum. Ticaretini yapmıyorum artık, kullanmayı da bırakabilsem... İnanın hocam bu işler hep sahipsizlikten, yoksulluktan oluyor. Para olmayınca istemezsen de bulaşıyorsun, satıyorsun hatta kullanıyorsun...” (Yavuz, madde bağımlısı, 73). Ailenin sosyoekonomik koşulları aile hayatını ve bireyin kişiliğini etkilediği gibi kimi zaman para kazanmak için yasadışı faaliyetlerde bulunmanın gerekçesi, nedeni de olabiliyor.

Kullanıcıların çoğu madde kullanımının en önemli nedeni olarak ailede çalışanın olmamasına ve işsizliğe dikkat çekmişlerdir. Onlar açısından bu sorunun en temel nedeni, ailelerin temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak kadar maddi yetersizlikler içinde yaşamalarıdır. *“Bence yoksulluk çok önemli bir nedendir. Mesela işsizsin paran yok, evlisin, çocuk çoğun bir şey istiyor, ama paran yok, ne yapacaksın, psikolojin bozuluyor tabi... o zaman da kendini avutmak için gidip kafayı buluyon...”* (Cemal, madde bağımlısı, 39). *“Gençlerin uyuşturucuya düşmesinin yüzde doksanın nedeni işsizliktir. Adamın düzenli bir işi olsa bulaşmaz hocam. Mesela bir kurumda çalıştım özelleştirilmeden önce. Alkol içene dahi selam vermiyordum. Öyle bir ortamım vardı yani. Sonra çıkarıldık, ne oldu bu kez, boştasın, düşün düşün nereye kadar, bunalıyor, maddeye sarılıyorsun.”* (Hamdullah, madde bağımlısı, 56). *“Valla işsizlikten oluyor bu işler. Memlekette fabrika mabrika yok ki çalışasın. Aile de baskı yapıyor git para kazan diye. O zaman çare olarak ya torbacı oluyorsun ya da tümünden uyuşturucuya veriyorsun kendini.”* (Şükrü, madde bağımlısı, 41).

Kullanıcıların bu açıklamalarıyla birlikte karşımıza çıkan diğer ilginç bir nokta da Van'da madde kullanımının yaygın olmasının bir nedeni de ailelerin maddi durumlarının kötü olmasıyla beraber çalışmak ve üretmek yerine daha kolay yoldan para kazanma ve köşeyi dönme düşüncesinin bölgede hâkim olmasıdır. Nitekim yapılan görüşmelerde kullanıcıların bazıları bu düşüncenin özellikle de kırsal yerleşim yerlerinde veya göçe maruz kalmış ailelerde çok yaygın olduğunu ve yoksulluğun tembellikten kaynaklandığını belirtmişlerdir. *“Hocam aileler Van'da, ilçelerde, hatta köylerde bile gidin bakın çalışmıyor. Kolay para kazanayım ona bakıyorlar. Uyuşturucu satayım hemen zengin olayım İstanbul'a Ankara'ya kaçayım, böyle bir düşünce var. Mesela adam diyo ki Yaşar Bey zengin oldu, ben de neden olmayayım, bu sefer o da gidip yapıyor.”* (Faruk, madde bağımlısı, 30).

Dolayısıyla bölgede uyuşturucu ticareti sayesinde zengin olmanın mümkün olduğunun görülmesi hem madde kullanımını hem de kaçakçılığı etkilemiştir. Özellikle de iş bulamayan veya çalışmak istemeyenler için uyuşturucu, kısa yoldan para kazanmanın bir yolu olarak görülmektedir. *“Bana göre tabi, uyuşturucunun bu kadar çok olması, paradandır, yani maddiyattan. Evet işsizlik var, yoksulluk da inkâr etmiyorum, ama insanımız da çok tembel. Bakıyo mesela uyuşturucudan köşeyi dönenler var. O zaman neden ben de yapmayayım diyor. Ha, bi de şu var hocam, adam, devletten tarla parasını alıyor, ne yapıyor, gidip tarlasını ekeceğine kahvede okeyde harcıyor. Düşünün çocuk parasını almak için çocuk yapıyorlar.”* (Yavuz, madde bağımlısı, 73).

5.4. Madde Kullanımında Ailenin Sosyal Çevresi ve Kültürel Yatkılığın Etkisi

Madde kullanımını etkileyen faktörlerden biri de maddeye erişimin kolay olması, maddenin ucuza temin edilmesi ve bazı ailelerin maddeyi bir geçim kaynağı/aracı olarak görmesidir. Bunun yanı sıra kültürel yatıklılık da yani akrabaların veya komşuların madde ticaretini veya kaçakçılığını yapması da bu sürecin bir diğer yanını oluşturmaktadır. Bilindiği gibi araştırmanın örneklemini de oluşturan Van ili, Afganistan'la beraber dünyanın en büyük uyuşturucu üreticisi konumundaki İran'la sınırı bulunmakta, hatta İran'dan Avrupa'ya gönderilen uyuşturucunun büyük bir bölümünün Van üzerinden temin edildiği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla Van'da madde kaçakçılığı ve kullanımının yaygın olmasının bir nedeni de Van'ın bu özel coğrafi özelliğinden kaynaklanmaktadır.

"Van demek, aslında İran demek. Çünkü uyuşturucu İran'dan geliyor. Oradan at sırtından Başkale ve Yüksekova'nın köylerine geliyor. Burada insanların yüzde 70-80'i bu işle uğraşıyorlar. Gelen mallar (halk dilince uyuşturucu demek) önce paketleniyor, sonra Van'a ve İstanbul'a gidiyor." (Ekrem, madde bağımlısı, 50). İran'la sınırının bulunması nedeniyle Van'da ailelerin özellikle de sınır köylerinde oturanların maddeye erişimleri kolay olmaktadır. "Küçüklüğümde görmeseydim hocam bilmezdim. Çünkü okula gidiyordum, tek amacım da okumaktı, çok istiyordum. Mesela eniştem vardı, amcalarım gelirlerdi bize, onlar da beni alıştırıyorlar. Bir de şu var bizim Başkale'de köylerde bazı düğünlerde veya bayramlarda bir yerde toplanır uyuşturucu kullanırlardı." (Kasım, madde bağımlısı, 32).

Aile üyeleri veya akrabalar arasında kullanıcı, satıcı olması yanında maddeye ulaşılabilirliğin kolay olması da madde kullanımını tetikleyen bir diğer etkidir. *"Van'da neredeyse her cadde başında, sokak köşesinde, internet kafede, mahallede eroini bulabilirsiniz. Ben onun için genelde çarşıya gitmiyorum. Çünkü torbacılar her yerdeler. Sayıları o kadar çok ki, kimin kullanıcı olduğunu hemen anlıyorlar." (Berfin, madde bağımlısı, 23). "Hocam, mesela uyuşturucu siparişini verebilirsiniz, bir telefonla ayağınıza gelir. Nasıl ki pizza siparişi veriyorsunuz ya, madde de aynen öyle." (Ahmet, madde bağımlısı, 29).*

Katılımcılara göre Van'da maddenin her türlüünü bulmak mümkün. *"Van'da her taraf barondur, torbacıdır ve içicidir. Belki şu anda merkezde 30 bin kişi evinde metamfetamin ve esrar içiyor." (Cemal, madde bağımlısı, 39). "Mesela Van'daki rezidanslarda, otellerde, sokaklarda, her yerde esrar, eroin, cam, bonzai fark etmez hatta kokain bile bulabilirsiniz." (Nesrin, madde bağımlısı, 21). Uyuşturucu kullanımının yaygın olmasında maddeye erişilebilirlik önemli olmakla birlikte aynı zamanda maddenin ucuz olması da önemli bir faktördür. "Adam 10 liraya, 20 liraya bulabiliyor her yerde, başta parası sana zor gelmiyor, ama bağımlı olunca günde 100 lira da yetmemeye başlıyor." (Halil, madde bağımlısı, 29). "Burada diyelim eroinin destesi 10 liraysa, İstanbul'da 100 liradır, çünkü çok olduğu için ucuzdur." (Şükrü, madde bağımlısı, 41). "Örneğin eroini 50 liraya alıyorsun, 4 gün götürüyor seni sigara gibi bir şey yani" (Berfin, madde bağımlısı, 23).*

Araştırmaya dahil olanların büyük bir bölümü madde kullanım yaşının gittikçe düşmeye başladığını ve her yaş grubundan kullanıcı ve bağımlıların olduğunu belirtmişlerdir. *"12-13 yaşından başlayın 70-75 yaşına kadar bunlara bayanlar da genç kızlar da dahildir, kullanıcı var." (Ahmet, madde bağımlısı, 29). "Hocam şimdi 9 yaşında bile kullanan var, 15, 20, 30, 50 hatta 70 yaşındakiler bile kullanıyor." (Gizem, madde bağımlısı, 19). Araştırmada ortaya çıkan ilginç bir nokta da cezai müeyyidesi yüksek olmasına karşın sigara ve madde kaçakçılığı yapanların bu işi bir ticari faaliyet olarak algılamaları ve bunları bir geçim aracı ve kaynağı haline getirmeleridir.*

Bu durum hem işsizliğin yüksek olduğu bölgede yasadışı faaliyetlerin yapılmasını hem de madde kullanımını ve bağımlılığını da artırmaktadır. "Evlene kadar uyuşturucunun nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum. Kayınpederim bu işi yapıyordu. Biz de gençtik tabii... Gerçi köyde çoğu kişi bu işi yapıyordu. Bir ara yakalandım, 4 yıl cezaevine girdim, o zaman baktım bu iş değil, vazgeçtim." (Hamdullah, madde bağımlısı, 56). "Komşularımızdan gördük, yoksa nerden bilelim." (Vedat, madde bağımlısı, 24). İfadelerden de anlaşılacağı üzere bölgede madde kaçakçılığının yaygın olmasında kültürel yatkınlığın yani yakın akraba ve komşuların da bu işleri yapmasının önemli bir rolü bulunmaktadır.

SONUÇ

Madde kullanımı ve bağımlılığı sorunu dünyanın bir ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de hızla artmakta, özellikle de gençler arasında yaygınlık kazanan bu sorunun başta ekonomik, psikolojik ve sosyolojik nedenleri olmak üzere adalet, sağlık ve güvenlik gibi birbirinden oldukça farklı boyutları da bulunmaktadır. Çoğu zaman iç içe geçen bu neden ve boyutları birbirinden ayırmak pek mümkün olamayabilmektedir. Ancak gün geçtikçe daha çok tehlikeli olmaya başlayan ve özellikle de çocukların ve ergenlerin yaşamını tehdit eden bu sorunun en önemli nedeninin aile olduğu ve aynı şekilde madde bağımlısı bireylerin ortak özelliklerinin sosyoekonomik açıdan düşük bir aile profiline sahip oldukları ve çocukluk döneminde aile içinde daha çok baba şiddetine maruz kaldıkları birçok araştırmayla ortaya konulmuştur. Dolayısıyla ailenin madde kullanımı ve bağımlılığında çok önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Zira aile bireyin içinde doğup büyüdüğü ve aynı zamanda sosyalleştiği en önemli kurumdur. Bu kurumun temel işlevi, özellikle de madde kullanımı açısından risk grubunda bulunan çocukları ve gençleri dış dünyanın saldırı ve tehlikelerinden korumak, aile içinde rol model konumunda bulunan ebeveynlerin; ailenin geçimini sağlamak, üyeleri arasında dayanışma, paylaşma, sevgi, saygı ve merhamet duygusunu aşılama, çocukların beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamak, ailenin her ferdiyle yakından ilgilenmek, sorunları dinlemek, çözüm odaklı bir yaklaşımı benimsemek, kötü alışkanlıklar ve arkadaşlıklar edinmemek, eğitim ve sağlık gibi çocukların geleceğini ilgilendiren konularda fedakarlık yapmak ama bütün bunların da ötesinde anne babanın sorumluluk sahibi olması ve ailede dengeyi, düzeni ve otoriteyi koruması gerekmektedir.

Aile, kendi içinde farklı parçalardan oluşan bir sistemdir ve bu sistemin sağlıklı işleyebilmesi için bütün parçaların eş güdümlü olarak birbiriyle uyumlu çalışması gerekmektedir. Aile üstlendiği rolleri, ilişkileri ve sorumlulukları yerine getirmediğinde hem birey hem de toplum sağlığı açısından sonradan telafisi mümkün olmayan sorunlara ve sonuçlara yol açabilmektedir. Burada ailenin yapısı ve demografik özellikleri kadar çocukların bireysel ve sosyal gelişiminden de sorumlu olan ebeveynlerin tutum ve davranışları da önemlidir. Zira bireyin yaşamış ve yaşamakta olduğu sorunların önemli bir kısmı, aile yapısından ve ebeveynlerin olumsuz tutum ve davranışlarından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu araştırmada da ortaya konulduğu üzere kişiyi madde kullanımına iten en önemli nedenin aile içinde özellikle de çocukluk döneminde yaşanan baskı, şiddet ve istismarın olduğu görülmüştür.

Oysa Türkiye'de bugüne kadar yapılan akademik çalışmaların çoğu, madde kullanımının ve bağımlılığının oluşmasında ailenin ve aile içi ilişkilerin etkisini ve önemini pek dikkate almamışlardır. Genellikle orta ve yükseköğretim öğrencilerinin madde

kullanma alışkanlığı ve sıklığını ele alan bu araştırmalar, madde kullanımında daha çok bireyin merak duygusu ve yakın çevresinin etkisi üzerinde durmuşlardır. Bu araştırmada ise madde kullanımının esas nedeni olarak bireyin de içinde doğup büyüdüğü ve aynı zamanda da toplumsallaştığı aile yapısının ve aile içi ilişkilerin etkili olduğunu öne sürmektedir. Araştırmanın verileri değerlendirildiğinde 21 görüşmeci ile yapılan derinlemesine mülakatların ortaya koyduğu ve bu çalışma açısından önemli olduğunu düşündüğümüz temel bulguları şu şekilde özetlememiz mümkündür.

Araştırmaya dahil olan katılımcıların hepsi, maddeyi kullanmaya başlamalarının temel nedeni olarak aile ortamlarının ve anne babalarının özellikle de çocukluk ve ergenlik döneminde kendilerine karşı takındıkları olumsuz tutum ve davranışların etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kullanıcıların ortak yanı, küçük yaşlarda aile ortamında baskı ve şiddete maruz kalmış olmaları, kalabalık aile ortamında büyümeleri, ebeveynleri tarafından ihmal edilmeleri, değer görmemeleri, ilgi, sevgi ve merhametten yoksun büyümeleri, yoksul ve işsiz olmaları, ev geçindirmek ve para kazanmak gibi ancak yetişkinlerin yapabildiği pek çok ağır işi daha çocuk denebilecek yaşta yapmaya zorlanmaları, okula gidememeleri veya okulu bırakmak zorunda kalmaları, eğitim düzeyi düşük, baskıcı, otoriter, şiddet yanlısı, çocuklarını önemsemeyen, onların sorunlarıyla ilgilenmeyen, arkadaşlık ilişkilerini ve sosyal çevresini denetlemeyen bir anne baba profiline sahip olmalarıdır.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan en dikkat çekici bulgulardan biri de ebeveynlerden birinin yokluğu veya baba otoritesinin olmayışının gençlerin maddeye alışmalarında önemli bir etken olduğudur. Kullanıcıların bir kısmı okulda veya çevrede yaşadıkları sorunlar karşısında öksüz olmanın ya da baba desteğinden mahrum olmanın ezikliğini ve yoksunluğu yaşadıklarını ve bu durumun bir neticesi olarak da çevrelerinden soyutlandıkları, dışlandıkları ve hor görüldükleri için uyuşturucuya başladıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında katılımcıların maddeye bulaşmalarının bir nedeni de kötü koşullarda büyümüş olmaları ve ebeveynlerin olumsuz tutum ve davranışları yanında, birincil dereceden akrabaların ve komşuların da uyuşturucu kaçakçılığını veya ticaretini yapmalarıdır. Çünkü uyuşturucu ticareti bölgede özellikle de İran'a sınır köylerde bir geçim aracı/kaynağı ve kısa yoldan zengin olmanın bir yolu olarak da görülmektedir.

Van'ın İran'a yakın olması hem maddeye ulaşılabilirliğin kolay olmasını hem de ailelerde madde kullanımının yaygın olmasını sağlamıştır. Zira uyuşturucunun tümü yasadışı yollarla İran'dan Van'a ve buradan da İstanbul'a nakledilmektedir. Maddenin ucuz olması yanında aşırı göç, işsizlik, yoksulluk ve yoksunlukla beraber torbacı diye tabir edilen satıcıların kent merkezinin adeta her yerinde -okul önlerinde, bakkalarda, okul kantinlerinde, parklarda, internet kafelerde- bulunmaları da madde kullanım yaygınlığını artırmıştır. Nitekim araştırmada kullanıcıların çoğu, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, sosyal güvencesi bulunmayan genellikle zorla göç ettirilmiş, varoşlarda yaşayan ve gelecekte umudunu kesmiş olan aile bireyleri olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılanların tümü başta sigara ve alkol olmak üzere uçucu ve uyuşturucu maddelerin birçoğunu kullandıklarını ve özellikle uyuşturucuya başlamalarında sigaranın çok önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Bir kullanıcının (İbrahim, madde bağımlısı, 22), "her şey, bir arkadaşımın bana masum olduğunu düşündüğüm bir sigarayı vermesiyle başladı" demesi, genelde madde kullanımı ve bağımlılığında bir ön basamak işlevini gören sigaranın ve sigaranın içine konulmuş olan maddelerin ne kadar önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Kullanıcıların bir kısmı uyuşturucu (özellikle de eroin) kullanmaktan veya

ticaretini yapmaktan dolayı haklarında adli işlem yapılmış, bir kısmı da bu nedenlerden dolayı birkaç kez cezaevine girmiştir.

Cezaevinden sonra kendi halinde bir hayat yaşamaya başladıklarını belirten kullanıcılar, artık çalışmadıkları veya madde işini yapmadıkları için olsa gerektir maddi açıdan çok zorlandıklarını ve geçinmek için Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Sosyal ve Ekonomik Destek Biriminden aylık 1040 TL yoksulluk/geçim ücreti aldıklarını belirtmişlerdir. Kısacası Van örnekleminde hareketle Türkiye'de madde kullanımının ve bağımlılığın nedenlerinin irdelendiği bu çalışmada, aile yapısı ve aile içi ilişkilerin uyuşturucu kullanımında ve bağımlılığında çok önemli bir etken olduğu, bunun yanında aile içinde ebeveynlerin olumsuz tutum ve davranışlarının özellikle de risk grubunda bulunan çocuk, ergen ve gençler üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı görülmüştür.

SUMMARY

As is known, substance use and addiction are spreading rapidly in our country, especially among the youth, as it is in the whole world. This problem, which threatens the health of individuals and society and is the cause of domestic violence and disputes, sometimes divorces and conflicts, not only disrupts family unity and peace but also has a negative impact on the mental and physical development, education and socialization processes of young individuals and adults. This problem, which has reached a global extent in today's world, negatively affects the lives of more and more people day by day and leads to irreparable results in material and spiritual terms.

Unfortunately, Turkey is one of the countries experiencing this global problem the most. Turkey's geopolitical position pushed Turkey to an extremely delicate position, especially Van with a borderline with Iran has been an effective factor in the spread of substance use and smuggling. Based on this fact, the study aims to analyze substance use and addiction in Van and in Turkey. Therefore, the purpose of the study is to reveal the general profiles of users, family structures, family relationships and the reasons for substance use in Van where it is easy to access illegal substances, especially drugs such as heroin and cannabis, as it is a border city.

The problem of the study is to reveal the reasons why Van in years is on the first row in substance abuse and addiction in Turkey and the family, social and economic reasons pushing it to the first row of the province (s) in which it takes place. Indeed, the statistical data revealed by both security units and both the security forces and non-governmental organizations has shown that Van occupies a very significant place in illegal substance trafficking- including cigarette and fuel- of Turkey. Another reason that necessitates this study is that this problem, which has turned into a social wound, has not been adequately addressed in scientific and academic terms until today.

The main reason(s) of the high number of substance use and trade in Van are: 1.the city is only 90 kilometers away from Iran, 2. the province has a population of over one million, the social and economic indicators of this population such as education, health, employment and investment are poor/low, 3. unemployment and poverty are high, 4. production, investment and jobs are inadequate, 5. access to illegal substances is easy, substance prices are cheap, but more importantly, 6. there has been unqualified immigration from neighboring provinces to the city center for the last two decades and 7. the

consequences of this migration have caused very traumatic consequences in the lives of children, adolescents and young people, especially family structures.

The method of the study consists of an in-depth interview and participatory observation technique from qualitative research methods. The universe of the study consists of those who reside in Hacibekir, Karşıyaka and Seyit Fehim Arvasi Neighborhoods of İpekyolu District of Van, which are generally families who migrated to Van from the surrounding provinces and districts after the 1980s and with low socio-economic level. The interviewees, consisting of 6 women and 17 men, were randomly selected among those who applied to the non-governmental organization "Don't Let the Colors of Life Fade", who have been living in the said neighborhoods and also struggling with substance addiction in Van for a long time. Semi-structured interview forms were used in the interviews, which lasted about 40 minutes, and the interviews were recorded with a tape recorder for later deciphering. The study was completed in about two months.

It is possible to summarize the findings of the study and the results regarding these findings as follows. In the study, it was seen that the most important reason pushing the users to drugs in Van, where drug use, addiction and trafficking is common, is the family structure. We can group family reasons under four topics; it was observed that the negative attitudes and behaviors of the parents took place in the first place, the family environment and intra-family relations took place in the second place, the poor economic situation of the family took place in the third place, and the effect of the social environment and cultural predisposition of the family took place in the fourth place.

In the study, it was observed that the negative attitudes and behaviors of poor parents with low education level, low social and economic capital and many children, as well as family structure, were very influential on the path to substance use. Because most of the users stated that their parents did not take care of themselves, could not communicate with their parents, experienced fear stemming from the father's authority, did not receive enough love, care and affection, witnessed quarrels and conflicts at home, were employed from an early age, did not receive education and were exposed to physical and emotional violence in the family. Thus, it is understood here that substance addicts have a strict, repressive and authoritarian family and parents who should be role models in the family do not fulfill this responsibility adequately.

In the study, it was seen that the fact that one of the parents or close relatives in the family is a user or a seller has a very important effect on the development of substance use and addiction. Because most of the users have put forward this special situation as a reason. Therefore, in addition to the financial inadequacy of the families, the use or trade of drugs by relatives and the entourage paved the way for what we define as "cultural predisposition" in the literature. Some of the users cited unemployment and getting rich in a short time as grounds for drug addiction, while others cited the easy access to drugs and the cheap procurement of drugs.

In the study, it was observed that substance addicts have a low social and economic family profile, they have been exposed to negative attitudes and behaviors of their parents since their childhood, they cannot receive an education due to poverty and unemployment, they cannot communicate adequately with other family members because they grow up in crowded family environments, they are deprived of emotional support, they are forced to do

many jobs that adults can do, such as making a living and earning money, at a young age, and they often have parents who are not curious about their friendships and social environment and do not care about them. Briefly, in this study, it was concluded that the most important reason for drug use and trafficking in Van is "family structure" and "intra-family relations".

Makale Bilgileri

Etik Kurul Kararı:	Çalışma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi 06/11/2019 tarih ve 86399 sayılı Etik Kurulu onayına sahiptir.
Katılımcı Rızası:	Araştırmaya katılanlara çalışmanın amacı ifade edilerek rızaları alınmıştır.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Telif hakkına sebep olacak bir materyal kullanılmamıştır.

Article Information

Ethics Committee Approval:	The study has Ethics Committee Approval from Van Yüzüncü Yıl University (06.11.2019/ 86399)
Informed Consent:	The purpose of the study is explained to the participants and their informed consent was obtained.
Financial Support:	No financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	No material subject to copyright is included.

KAYNAKÇA

- Akkuş, D. & Karaca, A. & Konuk Şener, D. & Ankaralı, H. (2017). Lise öğrencileri arasında sigara ve alkol kullanma sıklığı ve etkileyen faktörler. *Anadolu Kliniği*, 22(1), 36-45. doi: [10.21673/aniadoluklin.245632](https://doi.org/10.21673/aniadoluklin.245632).
- Alikaşifoğlu, M. (2005). Madde kullanımı risk faktörleri ve koruyucu faktörler, O. Ercan vd., (Haz.) *Adolesan Sağlığı Sempozyumu Bildirileri* içinde (s.73-83). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.
- Alikaşifoğlu, M. & Erginöz, E. & Ercan, O. & Uysal, Ö. & Albayrak-Kaymak, D. & İlter, Ö. (2004). Alcohol drinking behaviors among turkish high school students. *The Turkish Journal Of Pediatrics*, 46(1) 44-53. Erişim adresi: http://www.turkishjournalpediatrics.org/uploads/pdf_TJP_166.pdf.
- Ayan, S. (2010). *Aile ve şiddet*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Aykaç, Ö. (2020, 13 Mart). Van'da bir yılda rekor uyuşturucu yakalandı. Erişim adresi: <http://www.sehrivangazetesi.com/asayis/vanda-bir-yilda-rekor-uyusturucu-yakalandi-h63617>.
- Beşirli, H. (2007). Gençlerin alkol tüketim davranışları ve bu davranışlarını etkileyen faktörlerin sosyolojik analizi, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 85-118. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/100953>.
- Çakıcı, M. & Ergün, D. & Çakıcı, E. & Onur, Ç. (2017). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde lise öğrencileri arasında psikoaktif madde kullanım yaygınlığı ve risk etkenleri, 1996-2015, *Anadolu Psikiyatri Derneği*, 18(5), 428-437. doi: [10.5455/apd.257281](https://doi.org/10.5455/apd.257281).
- Demirbaş, H. (2015). Substance and Alcohol use in Young in Turkey as Indicated by the CAGE Questionnaire and Drinking Frequency, *Arch Neuropsychiatr*, 52, 29-35. doi: [10.5152/npa.2015.6916](https://doi.org/10.5152/npa.2015.6916).
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı. (2014). TRB2 bölgesi madde bağımlılığı araştırması. (Yayınlanmamış araştırma raporu), Van.
- Engström, G. (2013). *Aile içi şiddet*. İstanbul: Dönence Yayınları.
- Erci, B. (1999). Lise öğrencilerinde madde bağımlılığı ve etkileyen ailesel faktörler, *Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*, 1, 83-94. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/29109>.
- Erdem, G. & Y. Eke, C. & Ögel, K. & Taner, S. (2006). Lise öğrencilerinde arkadaş özellikleri ve madde kullanımı, *Bağımlılık Dergisi*, 7(3), 111-116. Erişim adresi: <http://psikiyatridizini.net/articles.aspx?journalid=5&year=2006&volume=7&number=3>.
- European drug report 2016: trends and developments. http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2016_en. Erişim tarihi: 06 Nisan 2020.
- European drug report 2017: trends and developments. <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4541/TDAT17001TRN.pdf>. Erişim tarihi: 24 Mart 2020.
- European drug report 2019: trends and developments. http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2016_en. Erişim tarihi: 03 Eylül 2019.

- Gökyüz Ş. & Koçoğlu, G. (2007). Adelosan çağda sigara ve alkol içme davranışı, *Fırat Tıp Dergisi*, 12(3), 214-218. Erişim adresi: http://www.firattipdergisi.com/pdf_FTD_410.pdf.
- Görgün-Baran, Aylin (2004). Türkiye’de aile içi iletişim ve ilişkiler üzerine bir model denemesi, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 1, 31-40. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/326611>.
- Gür, B. S.& Dalmış, İ. & Kırmızıdağ, N. & Çelik, Z. & Boz, N. (2012). *Türkiye’nin gençlik profili*. Ankara: Seta Yayınları.
- Haspolat, Y. K. & Karabel, M. & Karabel, D. & Kelekçi, S. & Tuncel, T. & Şen, C. & Uluca, Ü. & Tan, İ. (2016). Ergen polikliniğe başvuran olguların sosyodemografik özelliklerinin değerlendirilmesi, *Dicle Tıp Dergisi*, 43(1), 62-66. doi: [10.5798/diclemedj.0921.2016.01.0639](https://doi.org/10.5798/diclemedj.0921.2016.01.0639).
- Helvacıoğlu, D. & Yüncü, Z. (2017). Üniversite öğrencilerinde sigara, alkol, madde kullanım bozukluğu ve ailesel madde kullanımı arasındaki ilişki, *Klinik Psikiyatri*, 20, (161-170). doi: [10.5505/kpd.2017.88598](https://doi.org/10.5505/kpd.2017.88598).
- Iskep Van raporu açıklandı (t.y). <http://www.hurriyet.com.tr/iskep-van-raporu-aciklandi-37140169>. Erişim tarihi: [22.12.2020](https://www.hurriyet.com.tr/iskep-van-raporu-aciklandi-37140169).
- İlhan, İ. Ö. & Yıldırım, F. & Demirbaş Ha. & B. Doğan, Y. (2008). Alcohol use prevalence and sociodemographic correlates of alcohol use in a university student sample in turkey, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43(7), 575-578. doi: [10.1007/s00127-008-0335-z](https://doi.org/10.1007/s00127-008-0335-z).
- İnan, E. (2020, 21 Eylül). Türkiye’nin tam 33 ilinde yeşil kartlı sayısı, çalışan sayısından fazla çıktı. Erişim tarihi: <http://www.gazetevatan.com/ercan-inan-315726-yazar-yazisi-turkiye-nin-tam-33-ilinde-yesil-kartli-sayisi--calisan-sayisindan-fazla-cikti/>.
- Kalyoncu, H. (2009). *Aile içi şiddet ve şiddet ortamında çocuklar*. İstanbul: Popüler Yayınları.
- Karakaya, M (2013). Erzurum’daki uyuşturucu ticaretinin analizi: suç şüphelileri, suç yapıları ve suç olayları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(33), 557-569. Erişim adresi: http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi33_pdf/6psikoloji_sosyoloji_felsefe/karakaya_musa.pdf.
- Kuşu, N. & Akyüz, G. & Erşan, E. & Doğan, O. (2000). Sanayi bölgesinde çalışan çıraqlarda madde kullanımı ve etkileyen etkenlerin araştırılması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1(1), 19-25. Erişim adresi: <http://psikiyatridizini.net/articles.aspx?Journalid=4&year=2000&volume=1&number=1>.
- Kurt, S.T (2020, 11 Aralık). Dünyada ve Türkiye’de uyuşturucu kullanımı. Erişim tarihi: <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/dunyada-ve-turkiye-de-uyusturucu-kullanimi>.
- Ögel, K. & Çorapçıoğlu, A. & Sır, A. & Tamar, M. & Tot, Ş. & Doğan, O. & Uğuz, Ş. & Yenilmez, Ç. & Bilici, M. & Defne T. & Liman, O. (2004). Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerimde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(2), 112-118. Erişim adresi: <http://www.turkpsikiyatri.com/default.aspx?Modül=turkceOzet&gFPrkMakale=465>.

- Ögel, K. & Tamar, D. & Evren, C. & Çakmak, D. (2000). İstanbul'da lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı, *Klinik Psikiyatri*, 3, 242-245. Erişim adresi: <http://www.klinikpsikiyatri.org/jvi.aspx?pdir=kpd&plng=tur&un=KPD-95769&look4=>
- Ögel, K. (2001). *Türkiye'de madde bağımlılığı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve suç*, İstanbul: Der Yayınları.
- Sevinç, F. (2020 13 Ocak). Van'da en az 25 bin madde bağımlısı var. Erişim tarihi: <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/vanda-en-az-15-bin-madde-bagimlisi-var>.
- Substance abuse and mental health services administration. (2018). Key substance use and mental health indicators in the united states: results from the 2018 national survey on drug use and health (HHS publication no. PEP19-5068, NSDUH Series H-54). Rockville, 1-70. Erişim tarihi: <https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/cbhsq-reports/NSDUH-National-FindingsReport-2018/NSDUH-NationalFindingsReport2018.pdf>.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. (2019). Türkiye uyuşturucu raporu. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları.
- T.C. İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü. (2010). EMCDDA 2012 ulusal raporu. Ankara: Tubim yay.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2017). Küresel gençlik tütün araştırması. Ankara: Artı6medya tanıtım yay.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2017). İllerin ve bölgelerin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması. Ankara: Yazar.
- Toprak, S. & Özgür Doğru A. & Gümüş, B. (2010). Türkiye'de uyuşturucu madde suçları ve sosyodemografik özellikleri, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 32, 19-25. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/47653>.
- Turhan, E. & İnandı, T. & Özer, C. & Akoğlu, S. (2011). Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, şiddet ve psikolojik özellikler, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 9(1), 33-42. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/152916>.
- Türkcan, A. (1999). Türkiye'de alkol kullanımı ve bağımlılığının yaygınlığı üzerine bir gözden geçirme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 310-318. Erişim adresi: <http://www.turkpsikiyatri.com/default.aspx?modul=turkceOzet&gFPrkMakale=114>.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2008, 1 Kasım). Uyuşturucu başta olmak üzere madde bağımlılığı ve kaçakçılığı sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonu raporu. Erişim adresi: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/130/ss323.df?sequence=1&isAllowed=y>.
- Türkiye İstatistik Kurumu Van Bölge Müdürlüğü. (2019). Sayılarla Türkiye TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkâri. Ankara: TUIK Yay.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi. Erişim tarihi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059.
- Türkiye’de uyuşturucu sorunu. (t.y). <http://bilimveaydinlanma.org/turkiyede-uyusturucu-sorunu-neden-buyuyor-nasil-onlenecek>. Erişim tarihi: 22.01.2020.
- Ünal, A. & Evcin, U. (2014). 2008 ve 2010 yılları arasında İstanbul Bağcılar ilçesinde gençler arasında madde kullanım yaygınlığı, risk ve koruma faktörlerinin değerlendirilmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 127-140. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRZeE5qazBOQT09>.
- Vatandaş, C. & Can, B. & Yaman, V. & Kırbaşoğlu, Z. (2015). *Türkiye’de gençlik ve uyuşturucu madde sorunu*. İstanbul: Sekam Yayınları.
- Vatansev, H. & Kutlu, R. & Gülerarlan Özdengül, A. & Demirbaş, N. & Taşer, S. & Yılmaz, F. (2019). Tıp ve iletişim fakültesi öğrencilerinin tütün ve tütün ürünleri kullanım farklılığı, *Ankara Medical Journal*, 19(2), 344-356. doi: 10.17098/amj.571584.
- World drug report-2019 (t.y). <https://wdr.unodc.org/wdr2019/>. Erişim tarihi: 11.02.2020.
- Yalçın, M. & Eşsizoglu, A. & Akkoç, H. & Yaşan, A. & Gürgen, F. (2009). Dicle Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanımını birleyen risk faktörleri, *Klinik Psikiyatri*, 12, 125-133. Erişim adresi: https://www.Journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_12_3_125_133.pdf.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Yenibaş, R. & Şirin, A. (2007). *Ailede çocuğun istismarı ve umutsuzluk*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yılmaz, H. (2020, 26 Haziran). Van’da 10 bin eroin bağımlısı var! Erişim adresi: <https://hursedanet/roportaj-gorus/112104-vanda-10-bin-eroin-bagimlisi-var.html>.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüncü, Z. & Aydın, C. & Coşkunol, H. & Altınparmak, E. & Türkan Bayram, A. (2006). Çocuk ve ergenlere yönelik bir bağımlılık merkezine iki yıl süresince başvuran olguların sosyodemografik değerlendirilmesi, *Bağımlılık Dergisi*, 7(1), 31-37. Erişim adresi: <http://psikiyatridizini.net/viewarticle.aspx?articleid=4894&tammetinvar=yes>.